

44
У45

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА
В УКРАЇНІ І СВІТІ:
РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ**

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених і студентів

Київ – 2010

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**УКРАЇНСЬКА МОВА ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА
В УКРАЇНІ І СВІТІ: РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ**

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених і студентів

11 листопада 2009 року

НБ НПУ



100043536

Київ 2010

Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: реалізація мовної освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів 11 листопада 2009 року / Редкол.: О.В. Дняк (відп. ред.) та ін. – Київ, 2010. – 158 с.

У збірнику вміщено доповіді мовознавців, членів Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка, молоді учених і студентів, які брали участь у конференції. Тематика доповідей охоплює питання мовної культури й мовної політики в Україні, функціонування української мови як державної. Серед наукових зацікавлень дослідників також проблеми морфології, лексикології, термінології та фразеології української мови.

Для аспірантів, студентів-філологів, учителів української мови загальноосвітніх шкіл та гімназій.

Редакційна колегія:

Шевчук С.В., академік АН ВО України, професор, завідувач кафедри культури української мови;

Лобода Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культури української мови;

Глущик С.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри культури української мови;

Дняк О.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри культури української мови (*відповідальний редактор*);

Зуєва В.І., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри культури української мови;

Кабиш О.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри культури української мови;

Клименко І.В., старший викладач кафедри культури української мови;

Підкамінна Л.В., викладач кафедри культури української мови.

Ж-111090 2009

ІНПУ ім. М.П.Драгоманова

Іван Горбачук

голова осередку „Просвіта” Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, академік АН ВО України, кандидат фізико-математичних наук, професор

ДЕРЖАВНИЙ СТАТУС УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ – ЦЕ ДОБРЕ, АЛЕ Ж...

Функціонування в університетах української мови як державної передбачено статтею 10 Конституції та Законами України. Однак це питання, нажаль, є проблемним на сьогодні в переважній більшості освітніх закладів нашої держави.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова завжди був і є одним із кращих серед ВНЗ міста Києва, в тому числі й щодо дотримання державного статусу української мови. Однак він є університетом педагогічним і, отже, в ідеологічному та виховному сенсі особливим. Через теперішніх студентів і майбутніх вчителів наш позитивний або негативний вплив на молоде покоління множитья в десятки, сотні або й у тисячі разів. Отже, зростає пропорційно і відповідальність перед суспільством та державою. Тому має бути іншим, більш високим, стандарт вимог до професорсько-викладацького, навчально-допоміжного і обслуговуючого персоналу в тому числі і в питаннях додержання законодавства щодо державного статусу української мови.

Прикро, але в столиці України на 19 році незалежності української держави не часто можна почути українську мову, особливо з вуст сучасної молоді. Ще прикріше спостерігати це дивне явище серед київського студентства, в тому числі студентства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Не все від нас залежить у цій справі. Однак від нас залежить багато. Створення україномовного середовища в стінах навчального закладу – це наше завдання і наш обов'язок, принаймі як працівників державної установи, а більш широко – як учителів і вихователів. Інакше кого і для кого ми вчимо і виховуємо? Працівники системи освіти, думаю, більше ніж держпрацівники чи політики мають бути відповідальними за стан освіченості і загалом культури своїх громадян, в першу чергу, молоді.

Маємо статтю 10 Конституції України, рішення Конституційного суду від 14 грудня 1999 року щодо застосування української мови органами державної влади і місцевого самоврядування та використання її в навчальному процесі в освітянських закладах України, ряд постанов Кабінету Міністрів і Верховної Ради України, регіональні програми. Однак в рекомендаціях парламентських слухань 12 березня 2003 року на тему «Про функціонування української мови в Україні» записано: «...українська мова як державна мова в Україні не набула належного поширення в усіх сферах суспільного життя». За результатами слухань в черговий раз приймається

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки».

Чому ж не виконуються вище названі державні документи? Перш за все, в них немає жодного слова про відповідальність службових осіб. Наприклад, у Франції за порушення закону про використання французької мови винні караються штрафами від 150 до 8000 євро чи ув'язненням до 6 місяців. Аналогічна ситуація і в Китаї.

У нас ще з радянських часів повелося, що крім законів має бути ще й «вказівка зверху». Не завжди й посадовці на високих державних посадах демонструють кращий приклад з цих питань. Але бог їм суддя. Ми мусимо демонструвати законослухняність і цим виховувати наших студентів. Але чи дійсно всі наші колеги дають саме позитивний приклад з цих питань? Поглянемо на деякі результати анкетування студентів.

Наказом ректора від 24 жовтня 2007 року з нагоди відзначення Дня української писемності та мови з 9 листопада по 9 грудня в університеті пройшов місячник української мови. Одним із пунктів плану місячника було проведення анкетування студентів для виявлення їх бачення проблем української мови в університеті. Аналогічне анкетування з тими самими питаннями проводилось в листопаді-грудні 2003 року, тобто рівно через 4 роки тому. Отже, цікавими будуть окремі порівняння.

В 2003 році було опитано 844 студенти, в 2007 – біля 600. Дослідження були проведені на замовлення Ради трудового колективу НПУ імені М.П. Драгоманова. Виходячи зі специфіки університету було опитано студентів жіночої статі 78,77 % чоловічої – 21,23 %. Серед опитуваних переважна більшість кияни, жителів Київської області та з центральних районів України. За національністю 93,86% українці, 3,68 % росіяни, інших національностей разом 2,46%.

Одним із питань було, якою мовою велось навчання у закладі, до вступу в НПУ імені М.П. Драгоманова. Якщо проаналізувати відповіді, то прийдемо до висновку, що в половині інститутів університету переважають студенти, які прийшли зі шкіл з російською мовою викладання. В загальному по університету такі студенти складають близько 50%. Це дещо дивний результат, якщо порівняти його з 2003 роком, де таких студентів в університеті було 11,46%, а з україномовних шкіл майже 80%. Це означає, що Київ (дає 47,02% студентів) і Київська область (19,82%) русифікуються через російськомовні школи.

Результати опитувань свідчать також, що в родинях спілкування велось переважно мішаною мовою або суржиком і не було критичної маси україномовного середовища для дітей. Більшість студентів університету підтримує поступове введення української мови у повсякденне життя і від 70 до 90% студентів висловлюється за утвердження в усіх сферах української мови. Переважна більшість студентів вважають, що добре володіють українською мовою, хоча мислення відбувається за алгоритмом російської. Вони негативно ставляться до викладачів які не дотримуються

висновків Конституційного суду. Загалом опитування свідчить, що студенти готові перейти до сталого спілкування українською мовою за умови відповідного забезпечення навчального процесу, створення в університеті українськомовного середовища, додержання мовного законодавства державними службами і службовцями.

У цивілізованих країнах кожен громадянин зобов'язаний неухильно дотримуватись конституційних положень про державну мову. Так, наприклад, 4 серпня 1994 р. Національні збори та Сенат Франції згідно з рішенням Конституційної Ради ухвалили закон про використання французької мови. За цим законом французька мова як державна є обов'язковою для всіх офіційних, комерційних, рекламних, наукових документів. Радіо, телебачення, кіно не мають права користуватися іншою мовою крім французької. На державному рівні заборонено використання окремих англословних термінів, зокрема комп'ютерних, замість наявних французьких.

Абсолютна більшість соціолінгвістів вважають аксіомою, що масова двомовність із часом призводить до витіснення однієї мови іншою. Це вже зараз спостерігається в ряді регіонів України, в тому числі у Києві.

Наукові дані свідчать що втрата любові і поваги до рідної мови призводить до інтелектуального й морального зубожіння нації. Ще в 1912 році Російська академія наук у записці «Об отмене стеснения малорусского печатного слова» відзначала: «Не можна не визнати, що зневажливе ставлення до рідної мови викликає негативне ставлення і до сім'ї, і до рідного середовища, а це не може не позначатися найприкріше на моральному стані... населення Малоросії». Згідно з даними офіційної статистики, найбільший рівень злочинності в сучасній Україні панує саме в денационалізованих регіонах.

Ставлення до питань мови можуть бути різними. Однак є державні закони і їх треба виконувати. Через закони держава просить, точніше, вимагає, щоб працівники відповідної сфери виконували свої обов'язки. Якщо людина їх виконує, дотримується законодавства, її називають державною, якщо ні, свідомо чи не свідомо, – оцінки протилежні.

Освіта України, як державна система, принаймні на сьогодні, не справляється із завданням всебічного впровадження української мови як державної в навчальний і виховний процес.

«Мова народу – краший що ніколи не в'яне і вічно знобує розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина. В ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук, небо вітчизни, її повітря, фізичні явища, її клімат, її поля... - увесь той глибокий повний думки й почуття голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суварої батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в устах народних поетів» (К.Д. Ушинський). Недаремно в цивілізованих країнах так багато уваги

приділяють вихованню в закладах освіти. Наше завдання – виховати громадянина і патріота своєї батьківщини. Без рідної мови цього досягти неможливо.

Владлена Архіпова

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, м. Київ

МОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Питання про взаємодію мови та суспільства залишається актуальним та гострим. Особливо це стосується України, держави, в якій влада спекулює мовним питанням, де політики іноді будують всю свою передвиборчу кампанію на гаслах про мову, де суспільство щоденно стикається з питанням вибору мови та мовних пріоритетів.

Мова – явище соціальне. Вона виникла в суспільстві, задовольняє комунікативні потреби суспільства, є однією з найважливіших ознак соціуму і поза ним існувати не може. Так, як мова це соціальне явище, то вона дуже тісно пов'язана з суспільством. Безперечно, що цей зв'язок – зворотній, бо суспільство без мови навряд чи зможе функціонувати. Існують й інші явища, які відіграють велику роль в життєдіяльності суспільства – культура, наука, релігія, політика, ідеологія та інші – але мова вирізняється між ними хоча б тим, що взаємодіючи з усіма цими явищами, впливає на всі сфери суспільного життя.

Мова – це скарбниця духовності суспільства, це джерело національної свідомості, бо в мові відображені традиції, що склалися в культурі того чи іншого народу, в мові опосередковано матеріалізується історична пам'ять. В той же час, мова виступає живим виразником характеру народу, енергійним зв'язком зі світовою культурою. Головною властивістю суспільства є те, що людина, накопичуючи знання, вміння, витвори мистецтва та інші продукти суспільної діяльності, потім передає все це від попереднього до наступного покоління. І саме мова є універсальним засобом передачі та збереження інформації, бо «мова є більш живим свідченням про минуле життя народу, ніж кості, зброя, могили» (Я.Грім), а також «ніяке суспільство не знає і ніколи не знало мову інакше як продукт, успадкований від попередніх поколінь, продукт, який необхідно брати таким, яким він є» (Ф.де Соссюр) [1]. Відображаючи минуле та дійсність, створюючи унікальну та неповторну картину світу, фіксуючи традиції та цінності, мова формує людину через реалізацію своїх функцій, визначає її поведінку, образ життя, світобачення, національний характер. В мові фіксуються сутнісні риси національного характеру, які можуть набувати різних форм вираження.

Мовна реальність значною мірою залежить від стану суспільства (рівень освіти, структура суспільства, економічна формація, розвиток науки, техніки, демографічні процеси тощо). Цілеспрямовані заходи держави